Konfesijske škole

KAKOVA će biti narodna budućnost, odlučuje škola. Zato razne kulturne i političke struje hoće, da učitelji budu njihovi pouzdanici. A mi katolici? Hoćemo li mi skrstiti ruke te pustiti, da nam protivnici katolicizma truju i otimlju mladež? Tu se radi o biti i ne biti. U svoj se Evropi — sada kao nikad prije — kroji sudbina narodâ i katoličke Crkve. To je doba, koje ni malo ne zaostaje za šesnaestim vijekom. Svijesni katolici moraju ustati proti svega, što potkopava sv. Crkvu; treba da podignemo moćan bedem na obranu ove Božje ustanove. Taj je bedem: k o n f e s i j s k a š k o l a.

Da se o tome uvjerimo, ogledajmo malo p o v i j e s t k a t o l i č k o g š k o l s t v a kod raznih naroda, zatim što veli C o d e x i u r i s c a n o n i c i i P i j o XI., napokon što traži p r i r o d n o p r a v o katoličkih obitelji i sv. Crkve.

Malo povijesti.

Crkva je vazda bila vjerna nalogu svog božanskog Osnivača: »Idite i naučavajte sve narode«[1] i poučavala je sve staleže u nauci spasenja. Ona je prva namijenila školovanje širim masama. U 13. vijeku proširili su i povećali bogati gradovi broj ondašnjih škola pod crkvenim nadzorom. I tadašnje državne vlasti, ako namještaju učitelje ili nadzornike, rade to s dopuštenjem Crkve. Ta načela vladaju još i u početku 16. vijeka. No kako su protestanti toga vijeka prenijeli crkvenu vlast na državne poglavice, predali su državnoj vlasti i školsku upravu. Tako je država preuzela i pravo na škole. Stoga se država u 17. i 18. vijeku i brine za škole. Na tlu protestantizma nikla je i ideja državnog apsolutizma 18. vijeka. Čak su i neki biskupi počeli smatrati škole državnom svojinom. Dakako, u to doba nije bilo u državnim školama sukoba s vjerom, jer su pojedine zemlje, pa i u Njemačkoj, imale konfesijski karakter. Ni nova filozofija nije još bila prevladala u javnom životu, pa su se i škole još ubrajale u »causae ecclesiasticae«. Ugledni protestantski jurista Böhmer ubraja škole još uvijek u crkvene ustanove.[2] Neugodne posljedice podržavljene škole javljaju se sve to očevidnije tek u 19. vijeku, pa stoga i katolici počinju sve jače reagirati proti te ustanove. Napoleon I. uveo je najjači državni školski monopol. Dekretom od 17. III. 1808. podvrgao je on svu javnu nastavu carskom sveučilištu u Parizu. Od tog vremena ne smije se u francuskim zemljama otvoriti ni jedna nova škola bez državne dozvole niti smije tko javno poučavati,

[1] Mat. 28, 19.

[2] *Principia iuris can.* 1802., § 456.

ako nije član sveučilišta, i ako nije postigao gradus na kojem fakultetu. Biskupi su dakako ustali protiv te naredbe i tražili slobodu pouke na osnovu prirodnog prava roditelja. U Belgiji je čak ustav od 25. II. 1831., a u Francuskoj školski zakon od 28. II. 1833. usvojio slobodu školstva. Katolici u Irskoj, Italiji i Sjedinjenim Državama Sjev. Amerike ustaju na isti način na obranu slobodnih škola i protiv državnog monopola poučavanja. Biskupska konferencija u Würzburgu g. 1848., a slijedeće godine i pruski biskupi zastupaju isto stanovište. Bavarski biskupi traže god. 1850. za se pravo, da oni imenuju profesore filozofije, povijesti i crkvenog prava na dvama sveučilištima, koja su po svojoj ustanovi namijenjena katolicima. Za srednje škole zahtijevaju pravo, da sastave školske knjige za vjeronauk, nadzor nad njegovom poukom i nad školskim povijesnim knjigama. Za pučke škole traže pravo, da nadziru pouku, da izdavaju knjige za vjeronauk i da s vjerskog gledišta cenzuriraju i ostale školske knjige. Konfesijske su škole ostale netaknute u Hanoveru, Schleswig-Holsteinu, Würtembergu, Oldenburgu i u Saskoj. Austrija i Baden uveli su kao obvezatnu simultanu školu god. 1868., a god. 1874. povede se za njima i Hessen. U Bavarskoj god. 1873. i u Elsass-Lotaringiji uvedena je simultana škola kao fakultativna. U Bavarskoj je to 1883. nešto ublaženo, te su konfesijske škole pravile, a simultane su samo izuzeci.

Što vele pape o simultanim školama?

Papa Grgur XVI. upravio je 16. I. 1841. posebno pismo na irske biskupe te u njemu veli, da te škole tolerira uz neke klauzule, da bi tako zapriječio veće zlo. Pijo IX. osudio je načela, na kojima se osniva ondašnji školski zakon u Sardiniji (od god. 1848.), u Badenu i Austriji. Isti je papa osudio god. 1864. u S i l a b u teze 45. - 48., koje vele: »Državnoj vlasti može se i mora predati cijela uprava javnih škola, u kojima se poučava mladež koje kršćanske države, izuzevši jedino biskupijska sjemeništa u nekim stvarima i to tako, da nitko nema vlasti miješati se u školsku disciplinu, nastavni plan, davanje svjedodžbi, biranje ili imenovanje učitelja.« (teza 45.) — »Metoda je pouke i u sjemeništima podvrgnuta civilnoj vlasti.« (teza 46.) — »Iziskuje napredak (optima ratio) državni, da se pučke škole, koje su otvorene svoj djeci svih slojeva u narodu, te uopće svi javni zavodi, kojima je svrha poučavati mladež, otmu svakoj crkvenoj vlasti, upravi i utjecaju i da se podlože sasvim zapovijedima civilne i političke vlasti na volju poglavara i prema općim vremenskim zasadama.« (teza 47.) — »Katolici mogu odabrati onu odgoju mladeži, koja se ne brine za kat. vjeru i crkvenu vlast te ide samo ili barem u prvom redu za poznavanjem prirode i ciljevima zemaljskoga socijalnoga života.« (teza 48.) — Leon XIII. piše 8. II. 1884. francuskim biskupima: »Ecclesia semper scholas, quas appellant mixtas vel neutras, aperte damnavit.«

Što je k o n f e s i j s k a š k o l a? — To je škola u kojoj učenici i učitelj pripadaju istoj vjeri (konfesiji). To je vanjsko obilježje. N u t a r n j a je o z n a k a važnija: pouka i odgoja prožeti su idejama i snagom dotične vjere.

Stav katolika u raznim zemljama.

Loža je u novije doba bacila u svijet krilaticu: za sve konfesije zajedničku školu! Time bi ona željela dokinuti privatne i javne konfesijske škole u onim krajevima, gdje još postoje. Tako u Francuskoj odzvanja riječ: »école unique«, a u Njemačkoj »Einheitsschule«. Za to vojuju socijalni demokrati, komunisti i liberalci raznih smjerova. Svijesni katolici ne daju se prevariti. U Njemačkoj je 1922. od 11,061.004 katolika s pravom glasa ustalo njih 8,697.766 ili 78,76% na obranu konfesijskih škola. Još prije novoga konkordata bilo je u Njemačkoj od svih škola 84% konfesijskih.

U Francuskoj je došlo u 20. vijeku do rastave države od Crkve, ali nijesu dokinuli privatne konfesijske škole. Katolici uzdržavaju o svom trošku pučke i srednje škole i nekoliko sveučilišta pa u tu svrhu kupe po crkvama kod sv. Mise novčane doprinose, kako to čine i katolici u Sjedinjenim Državama Sjev. Amerike.

U Italiji je potpisan 11. II. 1929. konkordat između sv. Stolice i države. Po njemu je kat. vjera jedina državna vjera, vjeronauk se poučaje u svim pučkim i srednjim školama, školski su tekstovi u skladu s kat. naukom, odgoja je u državnim školama katolička. Ipak je i tu zakonom zajamčena sloboda osnivanja privatnih konfesijskih škola, koje uživaju ista prava kao i državne škole. Država je pače priznala privatnom katoličkom sveučilištu Srca Isusova u Milanu, da može podjeljivati i doktorat poput državnih sveučilišta. No rektor toga sveučilišta P. Gemelli izjavio je prigodom davanja te povlastice, da katolici ne će mirovati, dok ne postignu, da država bude plaćala i profesore tog sveučilišta kao i kod državnih sveučilišta.

U Austriji su škole po novom konkordatu skroz katoličke, no pripuštene su i priznate konfesijske škole, koje će država uzdržavati svojim novcem.

Sv. Stolica ne će uopće da sklapa konkordata s državom, koja ne će da dade katolicima potpunu slobodu u osnivanju svojih javnih konfesijskih škola. Ta tu temeljnu slobodu daju eno i bez konkordata pretežno nekatoličke zemlje, kakove su Sjed. Države Sjev. Amerike i Engleska!

Zanimljivo je, kako su katolici u Holandiji izvojštili sebi velika prava na školskom polju. U tom slučaju možemo s pravom reći: Hollandia docet!

9. X. 1920. potpisan je novi zakon, koji je za katolike u Holandiji od neprocjenjive važnosti. Biskupi su naredili tom zgodom, da se po svim crkvama zvoni i zahvali Bogu. Ta taj je novi zakon bio svršetak stogodišnje borbe za katoličke škole. God. 1928. pohađalo je 350.000 katoličke djece konfesijske župske škole, a 60 - 70 godina prije toga nijesu katolici smjeli ni osnivati takve škole bez vladina dopuštenja. Vođa antirevolucijske stranke Groen van Prinsterer grmio je tada: »Imati slobodu, da možemo osnivati slobodne škole s dopuštenjem državne vlasti — to je *sloboda robova!*« Prva je sloboda došla god. 1848. Onda je izdan školski zakon od 20. VII. 1857., u kojem je govor, da dje-

cu u javnim školama treba odgajati u kršćanskim i socijalnim krepostima. No u stvari sve je ostalo pri starom. Stoga pozvaše biskupi god. 1868. pastirskim pismom sve katolike, da osnivaju svoje konfesijske škole. Odziv je bio sjajan. Iako uz velike žrtve, niknule su naglo katoličke privatne škole. Liberalci ustadoše u parlamentu za neutralnu školu. Uzalud im je doviknuo ministar van den Brugghen: »Stvar kršćanstva, stvar Evandelja, stvar kraljevstva Božjega nije stvar države!« Iza pobjede o osnivanju privatnih konfesijskih škola, tražiše katolici, da općine plaćaju njihovim školama barem toliko, koliko država radi tih škola uštedi. Vlada zabaci taj zahtjev god. 1878. Uzalud se 300.000 prijatelja slobodnih škola i 164.000 katoličkih otaca obratiše s potpisima na kralja, da ne bi zakona potvrdio. God. 1889. ispravljena je ta nepravda barem djelomično, te je država davala slobodnim školama toliko potpore, koliko je davala i općinskim školama. God. 1905. porasla je ta potpora, ali je sistem ostao: općina se i nadalje brine za svoje škole, a privatni školski odbori za privatne škole, dok država daje potporu i jednima i drugima. Odredbama od god. 1901., 1905., 1907., 1910. i 1912. povišene su potpore za privatne škole. Te su potpore vrlo koristile. Dok je god. 1890. kad su uvedene potpore, bilo u Holandiji 2.959 općinskih i 1.252 konfesijskih škola, bilo je god. 1912. 3.313 općinskih i 2.121 konfesijskih škola. Općinske su škole porasle dakle samo za 350, dok je broj konfesijskih škola porastao za 869.

Ovo se stanje okrenulo, kad su katolici 1913. iznijeli, da država plaća za svako dijete u konfesijskim školama 26 guldena (= 575 dinara) manje negoli za dijete u općinskim školama. Ta razlika iznosi godišnje oko 10 milijuna guldena (= 22 milijuna dinara). Osim toga davala je država općinskim školama i izvanredne potpore (god. 1910. čak 650.000 guldena); preuzimala na se 25% građevnog troška (ostalih 75% pobirala je općina porezom od općinara, dakle i od katolika); učitelje je plaćala država, a tu je plaću mogla općina povisiti (konfesijske škole nisu toga mogle), pa su tako učitelji na općinskim školama dobivali godišnje oko 500 - 600 guldena (12.000 dinara) više nego učitelji na konfesionalnim školama. Nepravda na svim linijama.

Nadošla je god. 1913., godina parlamentarnih izbora. Prije izbora složiše se tri desničarske stranke: antirevolucijska, kršćansko-povjesnička i katolička, da će zakonom u budućem radu parlamenta popraviti nepravde u školskom sistemu, te izmijeniti školski § 192. Uistinu novi parlamenat imenova posebnu komisiju, koja je tri do četiri godine vodila pregovore sa strankama i vijećala, kako da se uvede u Ustav financijsko izjednačenje. Indiskrecijom jednog lista izišao je u rujnu 1915. u javnost dio nacrta, i sav politički svijet Holandije planu kao vatra. Ta je napetost trajala do studenog. Nacrt je došao pred parlamenat. Nastade ljuta borba, ali je konačno ipak uvedeno financijsko izjednačenje. To se nastavilo u novim ispravcima u god. 1916. i 1917. Novi § 192. veli: »Holandijskoj je državi svejedno, koju školu djeca pohađaju. Roditelji su u tome potpuno slobodni. Država u financijskom pogledu ima za sve škole jednak interes. No pri tome se moraju ispuniti dva uvjeta: 1. Sve se škole moraju brinuti za dobru pouku i za to zakon traži jamstvo; 2. Svim roditeljima mora biti za njihovu djecu na raspolaganje ona škola, koja odgovara njihovu nazoru i njihovim vjerskim načelima ili, ako to nije moguće, moraju imati barem jednu školu, koja zastupa dotični pravac.«

Katolici se nisu ni s ovim uspjehom zadovoljili. Doskora im se nadala lijepa prilika. U srpanjskim parlamentarnim izborima 1918. pobijedila je desnica i preuzela vladu. Odmah je 26. IV. 1919. predložen novi školski nacrt za pučke škole. Proučavanje i dogovaranje o novom zakonskom nacrtu trajalo je godinu dana. Zakon je napokon primljen 30. VII. 1920. sa 75 glasova proti 3.

Novi zakon određuje ovo: Javne blagajne plaćaju sav trošak za običnu i proširenu obuku u pučkim školama, za učiteljske preparandije bile one općinske ili konfesionalne; osim toga snose sav trošak za gradnju škola, mjesečne plaće učitelja, uzdržavanje zgrada, školovanje, đačke potpore.

Po ovom zakonu može svatko (osoba ili udruženje ili ustanova) zatražiti od općine, da sagradi novu konfesionalnu školu i to u mjestima sa 100.000 stanovnika, ako se nađe 100 učenika (za proširenu pučku školu 60), u mjestima sa 50.000 stanovnika, ako se nađe barem 80 (48) učenika, sa 25.000 stanovnika za 60 (36) učenika, ispod 25.000 stanovnika, ako se nađe najmanje 40 (24) učenika. Dotični molitelj mora odmah uplatiti općini 15% sveukupnog troška kao kauciju. Općina mora da odluči gradnju najkasnije za 3 mjeseca. Ako kroz tri godine pohađa novu školu manje nego 25 (18) djece, prelazi kaucija na općinu kao svojina. Ako je pak škola kroz 20 godina imala neprestano traženi broj učenika, vraća se kaucija poduzetniku. Odbor konfesijske škole imenuje učitelje, nadzire ih i odstranjuje, zatim izvješćuje ministra prosvjete o troškovima, plaćama i pouci. Učiteljem može biti svatko, tko ima svjedodžbu zrelosti učiteljske preparandije te svjedodžbu općinskog načelnika o ćudoređu. Država uzdržaje o svom trošku i konfesijske preparandije.[3]

Codex iuris canonici i školsko pitanje.

Kanon 1113. veli: »Roditelji su obvezani pod vrlo težak grijeh (gravissima obligatione tenentur!) da se pobrinu, koliko im je moguće, kako za vjersku i ćudorednu tako za fizičku i građansku pouku djece, i da se poskrbe za njihovo vremenito dobro.« Roditelji se dakle ove dužnosti ne mogu nikada odreći.

Kanonsko pravo ima poseban odlomak (Titulus XXII.) o školi. Odatle vadimo ono, što se tiče konfesijske škole ili njezinih načela.

Kan. 1372. § 1. kaže: »Sve vjernike valja od djetinjstva tako poučavati, da im se ne samo ništa ne predaje, što se protivi katoličkoj vjeri i ćudorednosti, nego da vjerska i ćudoredna pouka bude na prvom mjestu (praecipuum locum obtineat).« — § 2.: »Nije samo pravo i stroga dužnost roditelja da se brinu za kršćansku odgoju djece, nego i svih onih, koji roditelje zastupaju.«

Kan. 1373. § 1. propisuje: »U svakoj pučkoj školi mora se djeci predavati nauk vjere već prema njihovoj dobi.« — § 2.: »Mladež, koja polazi srednje ili više škole, valja da se potpunije izobrazi u kršćanskom nauku, a mjesni Ordinariji (biskupi) neka se pobrinu, da to čine svećenici, koji se odlikuju gorljivošću i znanjem.«

[3] O ovoj borbi o škole u Holandiji por. Dr. C. Hentzen, *Die Lösung des Schulproblems in Holland.* — Por. također *Život* 1930, str. 11 - 23.

Kan. 1374.: »Katolička djeca neka ne polaze škola nekatoličkih, neutralnih, mješovitih t. j. za nekatolike. Jedini mjesni Ordinarij može odlučivati prema napucima sv. Stolice o tom, u kojima se prilikama i uz koje opreznosti, što uklanjaju pogibao perverzije, smije trpjeti, da se takove škole polaze (celebrentur).«

Kan. 1375.: »Crkva ima pravo otvarati škole za kojugod struku (cuiusvis disciplinae) i to ne samo pučke, nego i srednje i više.«

Kan. 1379. govori o svetoj dužnosti s obzirom na škole ovako: § 1. »Ako ne bi bilo katoličkih škola prema kanonu 1373. bilo pučkih bilo srednjih, valja nastojati, a osobito valja da nastoje biskupi, da se osnuju.« — § 2. »Isto je tako poželjno, da se osnuju narodna ili pokrajinska katolička sveučilišta, ako državna nijesu prožeta katoličkim duhom.« — § 3. »Neka vjernici ne zaborave (ne omittant) pomagati, koliko mogu, osnivanje i uzdržavanje katoličkih škola.«

Kan. 1381.: § 1. »Vjerska pouka mladeži u svim školama pripada crkvenoj vlasti.« — § 2. »Mjesni Ordinariji imaju pravo i dužnost bdjeti, da se u školama na njihovu teritoriju ne uči ili ne dogodi išta protiv vjere ili ćudorednosti.« — § 3. »Jednako imaju pravo odobriti učitelje i školske knjige za nauk vjere; isto tako zahtijevati iz vjerskih i ćudorednih razloga, da se uklone bilo učitelji, bilo školske knjige.« — I župnici u svojoj župi imaju sličnu dužnost (kan. 469).

Iz ovoga se vidi, da katolicima k o n f e s i j s k a š k o l a nije samo ideal, nego ozbiljna d u ž n o s t. Ako Crkva tolerira mješovite škole, to je za nevolju. Ali ona nikada i ni uz koje uvjete ne dopušta, da katolička djeca pohađaju škole bez vjeronauka, bile te škole privatne ili državne.

Pijo XI. o odgoji.

U svojoj enciklici od 31. XII. 1929., gdje raspravlja o bistvu kršćanske odgoje i kome pripada pravo uzgajanja (roditelji, Crkva, država), govori Papa, kako država mora postupati sporazumno s Crkvom. Papa osuđuje naturalizam i daje upute o spolnoj odgoji mladeži, zabacuje koedukaciju, ustaje protiv neutralne škole i govori o svrsi odgoje.

Među ostalim naglasuje Pijo XI., da roditeljima pripada sveto i neosporivo pravo odgajati svoju djecu.

»U ovoj je stvari tako jednodušan zdrav razum ljudskog roda, da se u očitu opreku s njim stavljaju svi oni, koji bi se usudili tvrditi, da djeca pripadaju državi prije nego obitelji, i da država ima bezuvjetno pravo na uzgajanje. Ne valja razlog, što ga takovi navađaju: kako se naime čovjek rađa kao građanin i stoga da prvenstvo pripada državi. Ti ljudi ne uvažuju kod toga, da čovjek mora opstojati prije nego postane građaninom, a opstanka svog nema od države već od roditelja.«

Iz toga izvodi Papa, da roditelji imaju prirodno pravo odlučivati o odgoji svoje djece. Papa nastupa protiv obligatnog školskog monopola države. On pita: Što mora biti škola? i odgovara:

»Ona je po svojoj prirodi moćna i dopunska ustanova obitelji i Crkve. I stoga je dosljedno moralno prisiljena ne samo ne stavljati se u opreku s druga dva faktora (obitelj i Crkva), nego se mora s njima zbiljski složiti u što savršeniju moralnu jedinicu. Tako će moći sačinjavati skupa s obitelju i Crkvom jedno samo svetište, posvećeno kršćanskoj odgoji. Drukčije će se iznevjeriti svojoj svrsi i mjesto toga postati djelom razaranja. Iz ovog slijedi, da je t. zv. *neutralna* ili *lajička škola*, iz koje je isključena vjera, protivna temeljnim načelima. Takova je škola nemoguća, jer postaje uistinu bezvjerskom.«

Pijo XI. zabacuje i mješovitu školu, koju pohađaju i inovjerci, makar se u njoj poučavao vjeronauk.

»Za katolike se ne može dopustiti, ni ona mješovita škola (još gore, ako je jedina i obvezatna), u kojoj — makar da se za njih uredila posebna pouka u vjeri — primaju ostalu pouku od učitelja nekatolika zajedno s nekatoličkim učenicima. Samo time naime, što se predaje vjeronauk (i to često s prevelikom škrtošću), ne postaje škola već usklađena s pravima Crkve i kršćanske obitelji. U tu je svrhu potrebito, da čitava obuka i čitav uređaj škole: učitelji, naučne osnove, školske knjige u svakoj struci — da sve to bude rukovođeno kršćanskim duhom, pod materinskim ravnanjem i nadzorom Crkve. Treba da nam na taj način vjera bude doista temeljem i kormilom čitavog poučavanja, u svim stupnjevima, ne samo osnovnog, nego i srednjeg i višeg školovanja.«

Papa zagovara dalje konfesijske škole te veli:

»I neka se ne rekne, da je u jednom narodu, razdijeljenu na razne vjere, državi nemoguće da se pobrine za pouku drukčije osim neutralnom ili mješovitom školom. Ta za državu je i razumnija obaveza i lakša mogućnost pobrinuti se time, da pusti slobodu poduzetnosti i djelovanju Crkve i obitelji, a ona da im u tome ide na ruku pravednim pomoćnim sredstvima. A činjenice dokazuju, da je to ostvarivo, na zadovoljstvo obitelji i na uhar obuci, miru i javnom poretku.«

Katolička Crkva i njezin odgoj.

Hoće li konfesijske škole pod vodstvom sv. Crkve znati suvremeno odgajati? — Na to pitanje odgovara sv. Augustin početkom 5. vijeka. On već tada piše na osnovi činjenicâ:

»O sveta Crkvo katolička, istinska i prava Majko kršćanâ, ti posve pravo naviještaš, da treba potpuno čisto i neokaljano štovati Boga, i jednako si prisvajaš pravo voljeti i ljubiti bližnjega, te se kod tebe nalazi silno uspješan svaki lijek za mnoga zla, od kojih radi grijeha trpe duše. Ti vježbaš i učiš djecu djetinski, mladiće snažno, starce obazrivo, već prema potrebama tijela i duše. Ti, rekao bih gotovo, slobodnim ropstvom podvrgavaš djecu roditeljima, roditelje naoružane vlašću ljubavi stavljaš nad djecu. Ti vezom vjere, jačom i tjesnijom od veze krvi, spajaš braću s braćom. Ti ne samo vezom društva, nego i nekoga bratstva, povezuješ građane s građanima, narode s narodima, jednom

riječju, sve ljude uspomenom na prve zajedničke roditelje. Učiš kraljeve da dobro paze narode; opominješ narode da slušaju kraljeve. Pomnjivo učiš, kome strah, kome utjeha, kome opomena, kome ponuka, kome kazna, kome ukor, kome smaknuće; pokazujući, kako se ne duguje sve svima, ali svima ljubav, nikome uvreda.«[4]

Ove su Augustinove riječi od vječne vrijednosti. Ta upravo je u našim danima, našem suvremenom društvu toliko potrebito međusobno povjerenje među ljudima i narodima. Današnje društvo bez Crkve luta kao brod bez kormilara, kormila i busole. Strasti i nastranosti vuku ga kao vjetrovi na sve strane, a nemir i nezadovoljstvo haraju kao bolest. Ljudsko se društvo odalečilo od Crkve, a Bog ga eto prepušta valovima njegovih nemirnih strasti. Natrag k Bogu! Natrag k utjecaju Crkve! To je jedini pravi lijek. A put, koji tamo vodi, jesu k o n f e s i j s k e š k o l e.

Konfesijske škole i zdrav razum.

Ima više razloga, koji opravdavaju konfesijske škole.[5] Istaknut ćemo ih samo dva tri.

1. Roditelji imaju sveto i neotuđivo pravo da odgajaju svoje dijete. Škola im mora u tome pomagati. Stoga obitelj, škola i Crkva moraju ići uporedo i gledati na isti cilj: iz djeteta, kršćanskog mladića i djevojke stvoriti kršćanski karakter. No što se događa, gdje je škola, bilo pučka bilo srednja, bez vjeronauka, gdje je učitelj druge vjere ili čak bezvjerac, gdje djeca pripadaju raznim konfesijama? U najpovoljnijem slučaju katolička se vjera ne napada. Ali o katoličkoj odgoji u takovoj školi nema ni govora. Takva škola nije za nas katolike ideal niti je možemo zavoliti.

Škola, u kojoj se predaje sedmično 1 ili 2 sata vjeronauk, slična je zgradi, koja ne stoji na čvrstom temelju, nego su joj pukotine na zidovima samo malo prikrivene. To je samo prividan kompromis između neutralne ili poganske i nepoganske škole. To je možda kršćanska škola samo po imenu. To je mali panteon za sve konfesije.

Mi se katolici ne možemo zadovoljiti s 2 sata vjeronaučne obuke. Mi tražimo školu s č i s t o k a t o l i č k o m a t m o s f e r o m, školu, koja je nastavak i usavršenje domaćeg katoličkog ognjišta. A to nam mogu dati samo katoličke škole.

Ova škola upotrebljava dakako sve tekovine modernih znanosti i metoda i u njihovoj primjeni natječe se sa školama drugih pravaca. Ta najveći pedagozi bili su baš učitelji privatnih škola. Konfesijske škole ne znače dakle korak natrag, nego samo naprijed.

2. P e d a g o š k i r a z l o g. Dandanas hoće škola da pruži produbljenu odgoju. Ali to je moguće samo onda, ako su tijesno sjedinjeni svi odgojni faktori: roditeljska kuća, škola i konfesija.

[4] *De moribus Ecclesiae catholicae*, 1. 30. [5] Por. *Život* 1930. str. 1 - 10.

A to jedinstvo pada u vodu, gdje u odgoji hoće da na isto biće djeluju protuslovni nazori o svijetu. Znanstvena pedagogika raznih pravaca priznaje to u novije doba sve jače, pa stoga i teži za nutarnjom koncentracijom, koja bi pridigla na više stanovište i prevladala odgojnu atomistiku. Toj težnji najbolje odgovara i najbolje je zadovoljava konfesijska škola.

3. U parlamentarnim državama natječu se i bore međusobno razne političke, socijalne i kulturne struje. A te borbe i pobjede nalaze vazda odjeka u državnim neutralnim školama. Nije ni čudo! Sve struje hoće da utječu na razvoj mladeži. Obično je pače ministar prosvjete odvjetnik, koji nije ni učitelj ni profesor. Nekoje su države zabranile učiteljima pučkih i srednjih škola da sudjeluju u javnoj politici, jer žele, da škola ostane sakrosanktna kao i domaće ognjište. No time je slabo pomoženo. Jer čim socijalisti ili komunisti dobiju gdjegod vlast, odmah navale, da u škole uvedu svoje nazore i eto sukoba sa savješću katoličkih roditelja! A toga nema, gdje postoje konfesijske škole, koje su u svemu izjednačene s državnima.

4. Kako je kod nas? — Prošle smo godine čuli, kako su udruženja učitelja pučkih škola i profesorske skupštine digle glas, da se dokine vjeronaučna pouka u državnim školama. Ti glasovi ne će ostati osamljeni niti će zamrijeti, oni će naprotiv rasti i jačati. A mi katolici možemo u skoroj budućnosti doživjeti, da se jednog dana državne škole otresu vjeronauka i svećenika. Što će onda djeca katoličkih roditelja? Odgoja bez vjere samo je poganska ili nekatolička. Pa zar da milijun katoličke djece pustimo te postanu mali pogani, što će brzo postati pogansko pokoljenje boljševičke Rusije. Vigilantibus iura! Katolici moraju već sada na to misliti, jer konfesijske škole ne će u tren kao iz zemlje izniknuti. Stoga kadgod liberalni učitelji zaviknu: »Van s vjeronaukom iz državnih škola!«, zaviknimo i mi: »Hoćemo konfesijske škole!«

Par prigovora.

1. Konfesijske su škole protiv državnog jedinstva.

To nije istina. Kad bi to bilo tako, onda bi još više bile protiv toga jedinstva i tri glavne vjere. A ipak ih država priznaje. Eno u Njemačkoj i protestanti i katolici imaju konfesijske škole, a vlada je kod aneksije Saargebieta zajamčila tamošnjim katolicima, da će i njima očuvati konfesijske škole. U Švicarskoj je isto, a ipak je ondje više konfesija i više narodnosti i svi su za svoju državu.

2. Konfesijske su škole država u državi.

Ni to nije istina. Državni nadzornici pregledavaju i te škole, zgrade se grade prema nacrtima, koje je država odobrila s higijenskog stanovišta. Poučava se domaća povijest i državna uredba. Eno nam primjera u Holandiji.

3. Što će mnogi učitelji, ako se uvedu konfesijske škole?

Dobre će učitelje upotrebiti svaka konfesijska škola. Zle i loše ne treba ni država. Tako su se u Italiji plašili, što će biti s liberalnim učiteljima, kad je po konkordatu škola postala katoličkom, pa su ih smjestili u druge urede ili kao nesposobne otpustili iz službe.

4. Nisu li konfesijske škole rasadište vjerske nesnosljivosti?

Ne! Ta koji je katolik vjerski nesnosljiv? Onaj, koji u svojoj vjeri nije dobro poučen. A sigurno su katoličko dijete, mladić ili djevojka puno slabije poučeni u svojoj vjeri upravo u simultanoj ili neutralnoj školi, pa su stoga simultane škole (za sve vjere) mnogo prije rasadište vjerske nesnosljivosti, nego katoličke. — A ni po svojoj vjeri nisu katolici vjerski nesnosljivi. Eno nam kao živ primjer Bosna. Tu lijepo žive u slozi i katolici i pravoslavni i muhamedovci, ako ih politički huckaši puste na miru.

Zaglavak.

Mješovita osnovna ili srednja škola jest grijeh liberalne države kao i civilni brak. Politički liberalac umuje ovako: U državi postoji više vjera, pa zašto da suverena država ne odredi zakonom, kome da se prilagode bračni odnošaji pripadnika svih vjera? Taj liberalac umuje tako uime slobode, a zaboravlja pri tome, da civilnim brakom vrijeđa savjest svojih podanika, kojima vjera nije kakav cimer. On ne pazi na to, da civilni brak gazi svaku slobodu i hoće da uvede protiv svih priznatih vjera novu civilnu vjeru. Slično je i sa simultanom školom.

Mi katolici želimo, da nam državnici ne diraju u našu savjest, nego neka nas puste na miru, da slobodno živimo po načelima svoje vjere. A jedno takovo načelo jesu i konfesijske škole. Ne pačamo se u to, hoće li i druge konfesije to pravo za se tražiti. To nije naša stvar. Ali nije ni pravo, da nam pripadnici drugih konfesija smetaju u ostvarivanju konfesijske škole. Suum cuique!

Konfesijska je škola pitanje elementarne slobode savjesti. Na to imamo pravo, a kako smo vidjeli, i svetu dužnost, da to oživotvorimo: konfesijsku školu i pučku i srednju i višu pa i katoličko sveučilište.

Vječnim amanetom neka su nam riječi Pija XI., koji veli u već spomenutoj enciklici o odgoji: »A gdje se i ova elementarna sloboda uskraćuje ili na razne načine smeta, ne će se katolici nikada dosta truditi, makar i uz cijenu velikih žrtava, da podupiru i brane svoje (konfesijske) škole, i da se donesu pravedni školski zakoni.«

A. Alfirević D. I.